

The issues of prevention and combating cybercrime, and the solution of these problems are investigated. The main measures to combat and minimize existing problems, namely:

- technical and theoretical improvement: the need to justify a single concept of cyberspace in all national legislation, from the point of view of forensics, which will allow a new legislative regulation of this area;
- new approaches based on a wider use of the achievements of scientific and technological progress that will help to successfully identify and investigate such crimes;
- the need to provide law enforcement with highly qualified specialists in the field of information technology;
- attracting international support in the form of international organizations, companies and specialists.

Keywords: cybercrimes, cyberspace, cybercrime, computer crime, Internet network, cybersecurity.

DOI: <https://doi.org/10.33994/kndise.2020.65.28>

УДК 343.346

Катерина Дмитрівна Янішевська
кандидат юридичних наук, доцент
старший викладач кафедри
кримінально-правових дисциплін та судочинства

E-mail: <mailto:k.yanishevsk@jur.sumdu.edu.ua>

Навчально-науковий інститут права
Сумський державний Університет

ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ НЕНАЛЕЖНОГО ВИКОНАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ОБОВ'ЯЗКІВ МЕДИЧНИМИ ТА ФАРМАЦЕВТИЧНИМИ ПРАЦІВНИКАМИ

Стаття присвячена актуальним питанням та особливостям розслідування неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником. Так як останнім часом сфера надання медичної допомоги все більше потерпає від великої кількості злочинних посягань, а результати розслідування та доведення вини суб'єктів злочину потребують більш високої результативності, то було б доречно звернути увагу на проблеми, які сьогодні стоять перед правоохоронними органами щодо розслідування вказаної категорії злочинних посягань. Зазначаються основні пропозиції щодо процесу розслідування неналежного виконання професійних обов'язків медичними працівниками.

Ключові слова: *медична допомога, невиконання професійних обов'язків, неналежне виконання професійних обов'язків, автоматизація ведення обліку медичних послуг, методика розслідування злочинів*

Важливе значення в охороні прав громадян на життя та здоров'я має якісна та своєчасна медична допомога. Статтею 49 Конституції України передбачено, що кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування [1]. Медична допомога надається у відповідних медичних закладах різних форм власності.

Стаття 3 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» вказує, що медична допомога – це діяльність професійно підготовлених медичних працівників, спрямована на профілактику, діагностику, лікування та реабілітацію у зв'язку з хворобами, травмами, отруєннями і патологічними станами, а також у зв'язку з вагітністю та пологами. Відповідно до ст. 78 вказаного Закону медичні працівники зобов'язані надавати своєчасну та кваліфіковану медичну і лікарську допомогу, а також безплатно надавати відповідну невідкладну медичну допомогу громадянам у разі нещасного випадку та в інших екстремальних ситуаціях [2].

Невиконання чи неналежне виконання професійних обов'язків медичними працівниками не тільки порушує конституційне право громадян на медичну допомогу, але і посягає на найвищі цінності – життя та здоров'я людей.

Неабиякої актуальності проблематика невиконання чи неналежного виконання професійних обов'язків медичними працівниками набуває в сучасних умовах науково-технічного прогресу, запровадження в медичній практиці найновіших діагностичних методів лікування і підвищення кваліфікаційних вимог медичних працівників.

Тому метою даної статті є дослідження особливостей криміналістичної характеристики невиконання чи неналежного виконання професійних обов'язків медичними чи фармацевтичними працівниками, з'ясування поширених проблем при розслідуванні вказаного злочину та пошук шляхів їх вирішення.

Згідно зі статистичними даними Генеральної прокуратури України про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування за 2019 рік, правопорушень, кримінальна відповідальність за які передбачена ст. 140 КК України, було обліковано 665, у 2018 р.– 654, у 2017 році – 658. Кількість вручених повідомлень про підозру у 2019 р.– 2, у 2018 р.– 3, у 2017 р.– 0, а направлено до суду з обвинувальним актом 1, 3 та 0 відповідно. Кількість кримінальних правопорушень, у яких провадження закрито (у т.ч. за ч. 1 п.п. 1, 2, 4, 6 ст. 284 КПК України), у 2019 році становила 296, у 2018 р.– 247, а у 2017 р.– 225. Щодо кількості кримінальних правопорушень, у яких на кінець звітного періоду рішення не прийнято (про закінчення або зупинення), то у 2019 році їх було 664, у 2018 – 651, а у 2017 році – 658 [3].

Як вбачається зі статистичних даних фіксується досить багато вказаних кримінальних правопорушень, але до суду вони майже не доходять. Це пов'язано зі складнощами розслідування вказаної категорії справ, зокрема їх латентністю, недостатністю доказової бази, спричиненої можливістю приховування чи перекручення фактів та інше.

Кримінальна відповідальність за невиконання чи неналежне виконання професійних обов'язків медичними працівниками передбачена ст. 140

Кримінального кодексу України [4]. До об'єктивної сторони даного злочину входить невиконання або неналежне виконання медичним або фармацевтичним працівником своїх професійних обов'язків внаслідок недбалого чи несумлінного до них ставлення. Невиконання професійних обов'язків полягає в тому, що медичний або фармацевтичний працівник не вчиняє ті дії, які він в силу виконуваної роботи зобов'язаний був вчинити.

До таких діянь відносяться: несвоєчасний або неправильний діагноз захворювання, залишення хворого без належного медичного огляду, не призначення необхідних аналізів, неналежне здійснення процедури обезболювання, переливання крові іншої групи, залишення сторонніх предметів в організмі хворого під час хірургічної операції, застосування неправильного лікування, недостатній контроль за медичною технікою, порушення правил виготовлення, зберігання або застосування лікарських засобів, невстановлення належного лікувально-охоронюваного режиму для хворих, які страждають на психічні розлади, невиконання медсестрою вказівки лікаря щодо застосування до хворого ліків чи процедур тощо [5, с. 207].

Під неналежним виконанням прийнято розуміти ситуацію, коли медичний працівник виконує свої обов'язки не в повному обсязі, недбало, поверхнево, не так, як цього вимагають інтереси його професійної діяльності.

В. Л. Попов, вказує на наступні види професійної недбалості: 1) недостатнє обстеження хворих та непроведення спеціальних діагностичних досліджень; 2) неналежний догляд і спостереження за дітьми; 3) несвоєчасна госпіталізація чи передчасна виписка хворого; 4) недостатня підготовка і неуважне виконання хірургічних операцій та інших лікувальних заходів; 5) недостатня організація лікувального процесу; 6) недотримання та порушення медичних інструкцій та правил; 7) неналежне застосування лікарських препаратів; 8) незнання; 9) неналежне ведення історії хвороби та іншої медичної документації [6, с. 323–324].

Злочин, передбачений ст. 140 КК України вважається закінченим з моменту настання тяжких наслідків для хворого. Такими наслідками є смерть людини, її самогубство, тяжкі або середньої тяжкості тілесні ушкодження, спричинення ятрогенного захворювання [5, с. 208].

Стаття 238 КПК України передбачає, що огляд трупа слідчим, прокурором проводиться за обов'язкової участі судово-медичного експерта або лікаря, якщо вчасно неможливо залучити судово-медичного експерта [7]. Проте, проаналізувавши слідчу практику, можна говорити про те, що дані заходи при розслідуванні злочинів, передбачених ст. 140 КК України не проводяться, так як адміністрація лікувальних установ не повідомляє слідчі органи про смерть пацієнтів. Тому вказаний вид злочинів частіше всього розслідуються або за скаргою пацієнтів, або у випадку смерті, їх родичами.

До того ж з цього впливає ще одна проблема, так званої «корпоративності» медичних працівників, так як експерти, які здійснюють судово-медичну експертизу, є працівниками бюро судово-медичних

експертиз, що знаходяться у підпорядкуванні відповідних територіальних органів охорони здоров'я, що і заклади охорони здоров'я, працівники яких є підозрюваними у скоєнні такого медичного злочину.

Внаслідок таких дій експертів іноді затягуються терміни проведення експертизи або ж, в деяких випадках, спотворюється чи замовчується та чи інша інформація стосовно вчиненого злочину.

Важливим завданням під час розслідування неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником є забезпечення достовірності та повноти медичних даних, на підставі яких будується доказова база, так як без цього неможливий об'єктивний розгляд справи.

До того ж, часто трапляються випадки, коли до початку розслідування медичні працівники встигають приховати сліди свого злочину, а саме: знищують медичну документацію, спотворюють її шляхом виправлень, вносять неправдиву інформацію, тощо.

Одним з варіантів вирішення саме такої проблеми є запровадження електронної системи охорони здоров'я, зокрема електронного документообігу, яка б завдяки сучасним технологіям фіксації первинних даних змогла б виключити можливість їх подальших змін чи знищень.

Першим кроком до цього можна назвати Порядок функціонування електронної системи охорони здоров'я, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 25 квітня 2018 р. № 411. Одним із завдань даної системи стала автоматизація ведення обліку медичних послуг і управління медичною інформацією, запровадження електронного документообігу у сфері медичного обслуговування населення за програмою медичних гарантій[8].

Результатом даного нормативно-правового акта стала електронна система реєстрації та ведення відносин лікаря та пацієнта – eHealth. Результати її роботи ще потребують удосконалення, але все ж таки будемо сподіватися, що вона полегшить роботу слідчим при розслідуванні злочину, передбаченого ст. 140 КК України при умові, що її програмне забезпечення буде реально гарантувати збереження даних у первісному вигляді.

Однією з нагальних проблем розслідування цієї категорії справ є відсутність методики розслідування злочинів, скоєних медичними працівниками, не говорячи вже про методику розслідування неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником, хоча порядок розкриття таких справ має свою специфіку.

Вважаємо, що для вирішення цього питання повинні бути розроблені криміналістичні питання, які стосуються як тактики проведення слідчих дій, так і інших аспектів. На нашу думку слід погодитися з М.М. Яковлевим, який наводить примірний перелік питань, що ставляться до обвинуваченого у справах по медичних злочинах:

1. Чи правильно був встановлений діагноз хворому?
2. Чи в повному обсязі в умовах медичного закладу було проведено обстеження хворого?
3. Чи відповідало проведене лікування хворого установленому діагнозу?

4. Чи не було протипоказане лікування, застосоване до хворого?

5. Чи правильно проводився післяопераційний догляд і лікування хворого? [9].

Цей перелік свого часу доповнив молдавський вчений В.М. Флоря доповнивши його наступними питаннями:

1. Чи були можливі альтернативні методи лікування?

2. Чи був пацієнт інформований про смертельну небезпеку передбачуваного втручання, чи укладено письмовий договір між пацієнтом і медичною установою з вказанням прав, обов'язків і відповідальності сторін за невиконання умов договору? [10].

Варто також зазначити, що розслідування злочинів, суб'єктами яких є медичні працівники, вимагає особливої компетенції та спеціальної підготовки слідчих. На сьогодні, лише в деяких закладах вищої освіти при підготовці фахівців спеціальності 081 «Право» викладають таку дисципліну, як «Медичне право», не говорячи вже про однойменну освітню програму підготовки бакалаврів чи магістрів.

Таке введення спеціальної підготовки слідчих не зменшує ролі інституту спеціальних судово-медичних знань у розслідуванні. Більш того, буде доречним розширити формат взаємодії слідчих і лікарів, не обмежуючи участь останніх у провадженні судово-медичних експертиз у якості експерта. Розслідування злочину, передбаченого ст. 140 КК України буде значно ефективнішим, якщо медик буде супроводжувати його при провадженні різних слідчих дій в ролі спеціаліста. Особливо велика ця роль може бути на самому початковому етапі, коли дається оцінка ситуації, вирішується питання про те, чи порушувати кримінальну справу чи ні, яку медичну документацію вилучати і т. д.

Також була б доцільна участь лікаря в допиті медичного працівника, так як саме він може сформулювати (з дозволу слідчого) ті питання, відповіді на які дадуть експертам, які будуть згодом проводити експертизу, необхідну інформацію. Іноді слідчий може навіть не звернути увагу на деякі нюанси по даній справі, які можуть бути очевидні для фахівця в галузі медицини. І справа тут не тільки у відсутності у слідчого необхідних для цього медичних знань, а й у відсутності менталітету, що виробляється в процесі медичної освіти і практики.

Зважаючи на це, також, було б доречно запровадити курси підвищення кваліфікації, тренінги, онлайн конференції, які б надавали слухачам більш глибокі знання щодо особливостей організації розслідування неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником.

Отже, зазначені вище проблеми, які виникають при розслідуванні неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником, є лише частиною тих, з якими стикаються слідчі в своїй роботі, і які впливають на якість слідчих дій та прийняте рішення по справі. Саме через це говорити про ефективність розслідувань цих справ доволі зарано і тому для досягнення повного розкриття та справедливого судочинства по ним, необхідно застосовувати цілий комплекс заходів для забезпечення того, щоб кримінальна відповідальність медичних працівників стала реальною.

Перелік посилань

1. Конституція України: від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19 листопада 1992 р. № 2801-XII. Ред. від 01.01.2016. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>.
3. Генеральна прокуратура України (статистична інформація). URL: http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=112173&libid=100820&c=edit&_c=fo.
4. Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 р. № 2341-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25–26. Ст. 131.
5. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України: станом на 21 лютого 2019 року. / за заг. ред. М. В. Лошицького. Київ: Видав. дім «Професіонал», 2020. 864 с.
6. Попов В. Л. Судебная медицина: учебник. Москва: Спарк, 1999. 463 с.
7. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012. № 4651-VI Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст. 88
8. Порядок функціонування електронної системи охорони здоров'я: Постанова Кабінету Міністрів України від 25 квітня 2018 р. № 411. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/411-2018-%D0%BF>
9. Яковлев М. М. Расследование отдельных категорий преступлений, связанных с профессиональной деятельностью. Москва: Изд-во «Юрлитинформ», 2006. С. 66.
10. Флоря В. Н. Методика расследований врачей преступлений против жизни и здоровья пациентов. Медицинское право. 2007, № 2.

References

1. Constitution of Ukraine of June 28, 1996 No. 254k/96-BP. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>. (In Ukrainian).
2. Fundamentals of Ukrainian Legislation on Health Care: Law of Ukraine of November 19, 1992 No. 2801-XII. Revised as of January 01, 2016. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>.
3. Prosecutor General's Office of Ukraine (statistical information). Retrieved from http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=112173&libid=100820&c=edit&_c=fo.
4. Criminal Code of Ukraine dated April 05, 2001 No. 2341-III. Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine. 2001. No. 25–26. Article. 131. (In Ukrainian).
5. Loshytskyi, M. V (Ed.) (2020). Scientific and practical commentary of the Criminal Code of Ukraine as of February 21, 2019. Kyiv: Profesional. 864 p. (In Ukrainian).
6. Popov, V. L. (1999). Forensic Medicine: textbook. Moscow: Spark. 463 p. (In Russian).
7. Criminal Procedure Code of Ukraine dated April 13, 2012 No. 4651-VI. Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine, 2013, No. 9-10, No. 11-12, No. 13, Article 88. (In Ukrainian).
8. Functioning of the Electronic Health Care System: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of April 25, 2018 No. 411. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/411-2018-%D0%BF>. (In Ukrainian).
9. Yakovlev, M. M. (2006). Investigation of certain categories of crimes related to professional activities. Moscow: Yurilitinform. P. 66. (In Russian).
10. Floria, V. N. (2007). Methods of investigating medical crimes against the life and health of patients. Medical Law. No. 2. (In Russian).

ОСОБЕННОСТИ РАССЛЕДОВАНИЯ НЕНАДЛЕЖАЩЕГО ИСПОЛНЕНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ ОБЯЗАННОСТЕЙ МЕДИЦИНСКИМ ИЛИ ФАРМАЦЕВТИЧЕСКИМ РАБОТНИКОМ

К. Д. Янишевская

Статья посвящена актуальным вопросам и особенностям расследования ненадлежащего исполнения профессиональных обязанностей медицинским или фармацевтическим работником. Так как в последнее время сфера оказания медицинской помощи все больше страдает от большого количества преступных посягательств, а результаты расследования и доказательства вины субъектов преступления требуют более высокой результативности, то было бы уместно обратить внимание на проблемы, которые сегодня стоят перед правоохранительными органами по расследованию указанной категории преступных посягательств. Указываются основные предложения относительно процесса расследования ненадлежащего исполнения профессиональных обязанностей медицинскими работниками.

В статье проанализированы статистические данные, которые фиксируют достаточно большое количество указанных уголовных преступлений, но результаты рассмотрения этих дел желают быть лучшими. Это связано со сложностями расследования указанной категории дел, в частности их латентностью, недостаточностью доказательной базы, вызванной возможностью сокрытия или искажения фактов и прочее.

Для обеспечения объективного рассмотрения дела, а именно для достоверности и полноты медицинских данных, на основании которых строится доказательная база, предложено использовать электронную систему здравоохранения, в частности электронный документооборот, которая благодаря современным технологиям фиксации первичных данных смогла бы исключить возможность уничтожений доказательств (медицинских справок, результатов анализов, истории болезней и т.д.) и их дальнейших фальсификаций.

Для решения проблемы отсутствия методики расследования ненадлежащего исполнения профессиональных обязанностей медицинским или фармацевтическим работником, предлагается разработать криминалистические вопросы, касающиеся как тактики проведения следственных действий, так и других аспектов расследования указанных уголовных дел.

Также в статье предлагается привлекать в качестве специалиста врача в допросе медицинского работника, так как он может сформулировать (с разрешения следователя) те вопросы, ответы на которые дадут экспертам, которые будут впоследствии проводить экспертизу, необходимую информацию.

Также обращается внимание на то, что расследование преступлений, субъектами которых являются медицинские работники, требует особой компетенции и специальной подготовки следователей. На сегодня, только в некоторых учреждениях высшего образования при подготовке специалистов по специальности 081 «Право» преподают такую дисциплину, как «Медицинское право», не говоря уже об одноименной образовательной программе подготовки бакалавров или магистров.

Руководствуясь вышеизложенным, автор предлагает в учреждениях высшего образования, ведущих подготовку кадров для правоохранительных органов сделать обязательной дисциплину «Медицинское право», а для самых следователей, расследующих медицинские преступления, ввести курсы повышения квалификации, тренинги, онлайн конференции, которые предоставляли бы слушателям более глубокие знания об особенностях организации расследования ненадлежащего исполнения профессиональных обязанностей медицинским или фармацевтическим работником.

Ключевые слова: медицинская помощь, неисполнение профессиональных обязанностей, ненадлежащее исполнение профессиональных обязанностей, автоматизация ведения учета медицинских услуг, методика расследования преступлений.

FEATURES OF INVESTIGATION OF IMPROPER PERFORMANCE OF PROFESSIONAL DUTIES BY MEDICAL AND PHARMACEUTICAL WORKERS

K. Yanishevska

The article is devoted to current issues and features of the investigation of improper performance of professional duties by a medical or pharmaceutical worker. Since recently the sphere of medical care has been increasingly suffering from a large number of criminal attacks, and the results of the investigation and evidence of guilt of the subjects of the crime require higher results, it would be appropriate to pay attention to the problems that law enforcement agencies today have to investigate this category criminal assaults. The main proposals regarding the investigation process of the improper performance of professional duties by medical workers are indicated.

The article analyzes statistical data that record a sufficiently large number of these criminal offenses, but the results of the consideration of these cases are imperfect. This is due to the complexity of the investigation of this category of cases, in particular their latency, insufficient evidence base, caused by the possibility of concealment or distortion of facts, etc.

To ensure an objective review of the case, namely, for the reliability and completeness of medical data, based on which the evidence base is built, it is proposed to use an electronic healthcare system, in particular, an electronic document management system, which, due to modern technologies for recording primary data, could eliminate the possibility of destruction of evidence (medical certificates, test results, medical history, etc.) and their further falsification.

To solve the problem of the lack of a methodology for investigating the improper fulfillment of professional duties by a medical or pharmaceutical worker, it is proposed to develop forensic issues regarding both the tactics of investigative actions and other aspects of the investigation of these criminal cases.

It is also proposed in the article to involve a doctor as a specialist in the interrogation of a medical professional, as he or she can formulate (with the permission of the investigator) those questions, the answers to which will give the necessary information to the experts who will subsequently conduct the examination.

Attention is also drawn to the fact that investigating crimes committed by healthcare professionals requires special competence and special training for investigators. Today, such discipline as Medical Law is taught only in some

institutions of higher education in the training of specialists in specialty 081 Law, not to mention the educational program for bachelors or masters with the same name.

Despite this, it would be appropriate in higher education institutions conducting training for law enforcement personnel to introduce the discipline Medical Law, and for the most investigators investigating medical crimes, introduce an advanced training courses, trainings, online conferences that provided students with deeper knowledge about the features of the organization of the investigation of improper performance of professional duties by a medical or pharmaceutical worker.

Key words: medical assistance, non-fulfillment of professional duties, improper fulfillment of professional duties, automation of accounting for medical services, crime investigation methodology.

УДК 343.137.5

М.М. Резнік
вчитель історії та права

гімназія «Київська Русь» Дарницького району м. Києва

О.А. Столітній
учень

гімназія «Київська Русь» Дарницького району м. Києва

ПРАВА ДИТИНИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Статтю присвячено дослідженню прав дитини у кримінальному процесі України, залежно від статусу у кримінальному провадженні. Проаналізовано права неповнолітнього, малолітнього під час кримінальної процесуальної діяльності, що класифіковано на: права неповнолітнього як особи, тобто загальні права визначені в КПК України для всіх або окремого учасника кримінального провадження; права, що передбачено в КПК України щодо спеціальних категорій – неповнолітньої та малолітньої особи. Досліджено права неповнолітнього, малолітнього під час кримінальної процесуальної діяльності, що поділяються та розглядаються автором залежно від статусу в якому їх залучено, зокрема: 1) загальні права, що поширюються на всіх неповнолітніх, малолітніх під час кримінальної процесуальної діяльності; 2) права окремих учасників, що також поділяються на: а) неповнолітніх, малолітніх, які стали жертвами, свідками правопорушення та інших учасників: потерпілого; свідка; цивільного позивача; неповнолітнього, який не є учасником кримінального провадження але рішення у провадженні має вплив на нього вплив; б) неповнолітніх, малолітніх, які потенційно вчинили кримінальне правопорушення: затриманого; підозрюваного, обвинуваченого; неповнолітнього, щодо якого вирішувалося питання про застосування примусових заходів виховного характеру; засудженого.

Ключові слова: кримінальне провадження, неповнолітні, малолітні, права, захист.
